

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภาและสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทร. ๐ ๒๒๔๔ ๒๐๖๗-๘

เรื่อง ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง

เรียบเรียง นางสาววิมลลักษณ์ ศานติธรรม วิทยากรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
ออกอากาศ วันเสาร์ที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๐

เมื่อช่วงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ได้เสด็จพระราชดำเนิน แปรพระราชฐานประทับแรม ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เป็นประจำทุกปี โดยในระยะแรกเสด็จฯ ด้วยรถไฟพระที่นั่ง ต่อมา เมื่อมีการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมดีขึ้น จึงเสด็จฯ โดยรถยนต์ พระที่นั่ง ประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๔ ซึ่งขณะเสด็จพระราชดำเนินผ่านจังหวัดนครปฐม ราชบุรี และเพชรบุรี เมื่อรถยนต์พระที่นั่งผ่านอำเภอท่าทาง จังหวัดเพชรบุรีนั้น มีต้นยางขนาดใหญ่ปลูกเรียงรายสองข้างทาง จึงได้มีพระราชดำริที่จะสงวนบริเวณป่าแห่งนี้ไว้ให้เป็นสวนสาธารณะ แต่ในช่วงเวลานั้นไม่อาจดำเนินการได้ เนื่องจากต้องจ่ายเงินค่าทดแทนในอัตราที่สูง เพราะมีราษฎรมาทำไร่ทำสวนในบริเวณดังกล่าวเป็นจำนวนมาก

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงได้ทรงเริ่มทดลองปลูกต้นยางด้วยพระองค์เอง โดยทรงเพาะเมล็ดยางในกระถางบนพระตำหนักเปี่ยมสุข พระราชวังไกลกังวล และได้ทรงปลูกต้นยางนั้นในแปลงป่าไม้ทดลองในบริเวณแปลงทดลองปลูกต้นยางนาพร้อมข้าราชการบริพาร เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๔ จำนวน ๑,๒๕๐ ต้น ต่อมา ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำพันธุ์ต่าง ๆ ทั่วประเทศมาปลูกในบริเวณที่ประทับสวนจิตรลดาในลักษณะป่าไม้สาธิต นอกจากนี้ยังได้สร้างพระตำหนักเรือนต้นในบริเวณป่าไม้สาธิตนั้น เพื่อทรงศึกษาธรรมชาติวิทยาของป่าไม้ด้วยพระองค์เองอย่างใกล้ชิดและลึกซึ้งเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ทั้งนี้ เนื่องจากทรงห่วงใยปัญหาปริมาณป่าไม้ลดลงเป็นอย่างมาก จึงทรงพยายามค้นหาวิธีนานาประการที่จะเพิ่มปริมาณของป่าไม้ในประเทศไทยให้เพิ่มมากขึ้นอย่างมั่นคงถาวร โดยมีวิธีการที่เรียบง่ายและประหยัดในการดำเนินงาน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมระบบวงจรป่าไม้ในลักษณะอันเป็นธรรมชาติดั้งเดิม ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริในการพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าไม้ให้คืนกลับสู่ธรรมชาติด้วยแนวทางผสมผสาน โดยการปลูกต้นไม้ทดแทนควบคู่กับการพัฒนาอาชีพราษฎร โดยให้หน่วยงานราชการต่าง ๆ ดำเนินการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์และสภาวะแวดล้อม ดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์และสร้างความเข้าใจแก่ราษฎรให้รับรู้ถึงประโยชน์ของป่า และการอยู่ร่วมกับป่าอย่างพึ่งพาอาศัยกัน จึงเกิดเป็นโครงการ “ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง” ขึ้น โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชธิบายถึงประโยชน์ในการปลูกป่าตามพระราชดำริว่า

“การปลูกป่าถ้าจะให้ราษฎรมีประโยชน์ให้เขาอยู่ได้ ให้ใช้วิธีปลูกไม้ ๓ อย่าง แต่มีประโยชน์ ๔ อย่าง คือ ไม้ใช้สอย ไม้กินได้และไม้เศรษฐกิจ โดยปลูกรองรับการชลประทาน ปลูกรับซับน้ำ และปลูกอุดช่วงไหล่ตามร่องห้วย โดยรับน้ำฝนอย่างเดียว ประโยชน์อย่างที่ดีคือ ได้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ...”

กระแสพระราชดำริดังกล่าวจึงเป็นแนวความคิดการผสมผสานการอนุรักษ์ดิน น้ำ และการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ควบคู่กับความต้องการด้านเศรษฐกิจด้วยการจำแนกป่า ๓ อย่างคือ ๑) ป่าไม้ใช้สอยคือ ไม้โตเร็วสำหรับใช้ในครัวเรือน เช่น สะเดา ไม้ไผ่ ๒) ป่าไม้กินได้ คือ ไม้ผล เช่น มะม่วง และผักกินใบต่าง ๆ ๓) ป่าไม้เศรษฐกิจ คือ ไม้ที่ปลูกไว้ขายหรือไม้เศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก ประโยชน์ ๔ อย่าง จำแนกประโยชน์แต่ละอย่างออกเป็น ๑) ป่าไม้ใช้สอย นำมาสร้างบ้าน ทำเล้าเปิด เล้าไก่ ต่อมจอบเสียม ทำहतถกรรม หรือ

กระทั่งใช้เป็นเชื้อเพลิง (ฟืน) ในการหุงต้ม ๒) ป่าไม้กินได้ นำมาเป็นอาหาร ทั้งพืชกินใบ กินผล กินหัว และเป็นยาสมุนไพร ๓) ป่าไม้เศรษฐกิจ เป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน เป็นพืชที่สามารถนำมาจำหน่ายได้ ซึ่งควรปลูกพืชหลากหลายชนิดเพื่อลดความเสี่ยงเรื่องราคาตกต่ำและไม่แน่นอน ๔) ประโยชน์ในการช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกพืชที่หลากหลายอย่างเป็นระบบจะช่วยสร้างสมดุลของระบบนิเวศในสวน ช่วยป้องกันผิวดินให้ชุ่มชื้น ดูดซับน้ำฝนและค่อย ๆ ปลดปล่อยความชื้นสู่สวนเกษตรกรรม

ปัจจุบันมีเกษตรกรหลายจังหวัดได้นำแนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เรื่อง ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง มาใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้มีรายได้จากการเก็บเกี่ยวผลผลิตในสวนป่าของตนเองอย่างไม่ขาดมือ ผลสำเร็จจากการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ทำให้หลายพื้นที่ที่เคยเป็นเขาหัวโล้นกลับมาเขียวชุ่มเต็มไปด้วยพรรณไม้และสัตว์ป่าน้อยใหญ่นานาชนิด ซึ่งนับเป็นการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงตามคำสอนของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชอย่างแท้จริง และการปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง ยังนับเป็นจุดเริ่มต้นในการปลูกฝังจิตสำนึกแก่ประชาชนให้ช่วยกันปลูกต้นไม้และรักษาดูแลต้นไม้ตามพระราชปณิธานปลูกป่าในใจคน

บรรณานุกรม

เกษตรกร. (ม.ป.ป.). ป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง พอกิน พออยู่ พอใช้ พอร่มเย็น. สืบค้น ๗ กันยายน ๒๕๖๐ จาก www.kasedtakon.com/113

ประเทศสีเขียว. (ม.ป.ป.). แนวคิดปลูกป่า ๓ อย่าง ประโยชน์ ๔ อย่าง. สืบค้น ๕ กันยายน ๒๕๖๐ จาก www.greencoun.com/about-project.php

มูลนิธิชัยพัฒนา. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีการพัฒนาฟื้นฟูป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. สืบค้น ๑๒ ธันวาคม ๒๕๕๙ จาก www.chaipat.or.th/site_content/68-4/254-theory-developed-forest-restoration.html